

Univerzita Karlova v Praze

ZÁZNAM O PRŮBĚHU OBHAJOBY

DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Nové německé výpůjčky v češtině

Jazyk práce: český

Student: Renata Neprašová

Fakulta: Pedagogická

Studijní program: Učitelství VVP – český jazyk – německý jazyk

Vedoucí / školitel: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Oponent(i): Mgr. Zdeňka Opavská

Předseda komise: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Členové komise: PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

PhDr. Pavla Chejnová, Ph.D.

Datum obhajoby: 4. září 2014

Průběh obhajoby:

Diplomantka prezentovala svoji práci, seznámila komisi se svými cíli (popis současných, lexikograficky nepopsaných lexikálních jednotek pocházejících z německého jazyka), motivací výběru tématu. Ukazuje se, že přejímky z německého jazyka jsou stále živé.

Vedoucí práce

Práce je veskrze zajímavou studií o současných neologizmech vzniklých na pozadí německých výpůjek. Jako nedostatek vidím příliš velký rozsah příkladů užití, čtenář se pak v některých pasážích ztrácí. Výhradu mám k citování prací Svobodové přes práci Gianitsově a Ološtiaka.

Připomínky vedoucího práce

4.1	Prosím, aby diplomantka znovu vyjasnila rozdíl mezi výpůjkou a přejímkou ve své práci, je-li nějaký.
4.2	Autorka by měla objasnit, v čem spočívá ozvláštňování textu pomocí výpůjčky <i>tandempartner</i> – s. 38.
4.3	Jednotku <i>kneipe-management</i> lze oproti tvrzení autorky považovat za hybridní. (s. 58)
4.4	<i>Merkoland</i> není příklad slovotvorné kontaminace (blendu), proč?
4.5	Prosím, aby autorka objasnila termín „psaná mluvenost“ ve vztahu ke své práci.

Reakce autorky

Autorka s prací Svobodové pracovala, problém se jeví v stylizaci.

Termíny *přejímka* a *výpůjčka* používá autorka synonymně, podle hodnocení Encyklopedického slovníku češtiny, nicméně ví, že někteří autoři je synonymně nechápu (Svobodová).

Výpůjčka *tandempartner* evokuje cizí prostředí, čímž se text ozvláštňuje, jde o typ exotizmu.

Kneipe-managment autorka považuje za hybridum, ale jiného typu (nejde o spojení českého a německého základu, ale anglického a německého).

Příklad *Merkoland* není typickým příkladem blendu, může jít o případ modelového tvoření (uvedla jiné příklady z neologické databáze, které vznikly adekvátně).

Termín „psaná mluvenost“ autorka použila, protože analyzovala jednotky pocházející i z chatů a diskusí na sociálních sítích, proto se termín jevil jako pro práci vhodný.

Oponent práce

Diplomantka ve své práci komplexně analyzuje nové německé výpůjčky v současné češtině. Této problematice se věnuje dlouhodobě (viz téma její bakalářská práce *Nové germanismy v češtině* (2012) či příspěvek *Význam a produktivita nových germanismů v češtině*, který publikovala v kolektivní práci *Проблеми на неологията в славянските езици*. Ред. Д. Благоева – С. Колковска. – М. Лишкова. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ 2013, s. 233–241).

Po úvodní partii, v níž se autorka stručně věnuje vymezení základních pojmů/termínů (neologismus, okazionalismus, potencialismus, výpůjčka/přejímka, germanismus, internacionalismus, internacionalizace), a to v české odborné literatuře s přihlédnutím k některým studiím slovenským, německým a maďarským, následuje kapitola věnovaná charakteristice adaptačních procesů germanismů. Diplomantka vychází z popisu adaptačně-integračních procesů, jak je podávají J. Mravinacová, D. Svobodová a S. M. Newerkla; jednotlivé procesy a jevy ilustruje vlastním shromážděným materiálem, tj. germanismy. Z práce vyplývá, že ač jsou rozborů J. Mravinacové a D. Svobodové založeny na analýze anglicismů, je možné jejich výsledky uplatnit i při charakteristice německých výpůjček (Je proto na škodu, že se diplomantce v některých případech nepodařilo explicitně zdůraznit, že uváděné příklady jsou její, nikoli citovaných autorek). Těžiště diplomové práce spočívá v analýze nových německých výpůjček z hlediska sémantického a frekvenčního. Těmto kapitolám předchází stručný přehled lexikografického zpracování germanismů ve vybraných českých výkladových slovnících (SSJČ, SSČ, NASCS, ve slovníku Co v slovnících nenajdete a ve slovnících neologismů SN1, SN2). Při rozboru germanismů by však bylo vhodné přihlédnout i ke Slovníku nespisovné češtiny (3., rozšířené vyd. 2009), v němž je řada zkoumaných výrazů zpracována (např. *blicka*, *blutrauš*, *fachat*, *fofrklacek*, *fofrovka*, *gastarbajtr*, *grupnsex*, *kasaštyk*, *kurvaštelung*, *mafl*, *machršňura*, *med'ák*, *med'our*, *pechfögl*, *šlepr*, *štendr*, *štosovat (se)*, *šul nul*), a i ke speciálním slovníkům a příručkám (viz též dále).

Autorka v předkládané práci čerpá jednak z neologické excerpční databáze Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., jednak z vlastní cílené excerpcce. Nesporným přínosem je podání charakteristiky a popisu široce vymezených germanismů (a to včetně hybridních složenin, depropií a zkratkových slov), které byly zachyceny v lexikograficky dosud nezpracované části neologické excerpční databáze (tj. v excerpčních vrstvách datovaných od r. 2005). Frekvence zkoumaných germanismů v korpusu SYN, v mediálním archivu Newton a ve vyhledávači Google je uvedena a okomentována v přehledné tabulce. Za určitou slabinu díla je třeba pokládat, že autorka analyzované lexémy neověřuje ve speciálních slovnících a příručkách a nezkoumá podrobněji zdroje v korpusu, případně v novočeském lexikálním archivu (NLA). V souboru nových germanismů jsou tak uváděny i lexikální jednotky, které jsou prokazatelně starší (a je sporné hodnotit je jako revitalizované), např. *kasaštyk*, *švenkr*, *blicka* (v podobě *blicky*) – viz J. Hubáček: *Malý slovník českých slangů* (1988), *appetitlich* (v podobě *apetitlich*) – viz NLA (1946) a Zábranovy deníky *Celý život* (vydané 1992, avšak psané do pol. 80. let), *ošajstlich/vošajstlich* (v podobě *vošajstlich*) – viz P. Ouředník: *Šmírbuch jazyka českého* (1992, resp. 1988) a J. K. Toole: *Spolčení hlupců* (překlad z r. 1985), *fofrovka* – viz NLA (1973), *gut* – viz NLA (1962). V souboru uváděných neologismů nalezneme i lexémy, u nichž lze na nepřislušnost k neologismům usuzovat s velkou pravděpodobností: např. *štosovat se* – kromě NLA 1989 i *naštosovat* 1958, 1961; *fára* – srov. *Malý slovník českých slangů: sport. motor. jezdec*, *bildungsroman/bildungsromán* (v citátové podobě *Bildungsroman*) – viz *Slovník literární teorie* (1984) a *Průvodce po světové literární teorii* (1988). U dalších lexémů by bylo třeba neologickou/neosémantickou platnost ještě dále ověřovat, viz např. *štendr* ve významu ‚stojan‘ (na šaty) – srov. Hubáčkovu práci *O českých slanzích* (1979), v níž jsou kromě zmiňovaného významu ‚stojka‘ v hornickém slangu zachyceny i významy ‚stojan na reflektor‘ a ‚reflektor umístěný na stojanu‘ ve slangu divadelním.

Diplomantka se v práci dopouští některých nepřesností či omylů, např. lístkový lexikální archiv je „novočeský“, nikoli „národní“; korpus SYN v rozsahu 2,2 miliardy slov je k dispozici od r. 2014 (viz <http://ucnk.ff.cuni.cz/syn.php>; zde je však chyba i na stránkách ÚCNK, srov. <http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:uvod>); místo Slovníku spisovné češtiny (s. 10) má být uvedeno slovník neologismů SN1, SN2; neologický materiál se v ÚJČ soustavně neexcerpuje pouze několik let, ale už od r. 1991. U některých uváděných germanismů by bylo vhodné precizovat výklad významu a neponechávat pouze přibližnou parafrázi významu (srov. i níže).

Po formální stránce hodnotím práci – až na drobné výhrady – jako zdařilou. V bibliografickém soupisu chybí citovaná díla Janovec 2013, Svobodová 2013, naopak je zde navíc Manuál lexikografie. U článků z časopisů a sborníků není uváděn stránkový rozsah, i když je podle ČSN ISO 690 povinným údajem. V textu práce se objevují některé stylistické nedostatky, ojediněle dochází k opakování informací či odstavec je umístěn nelogicky. Kapitoly věnované základním pojmům/termínům a popisu adaptačních procesů jsou v některých částech málo přehledné. Naopak je třeba ocenit frekvenční tabulku nových germanismů a připojený rejstřík zkoumaných německých přejímek.

Dotazy a připomínky oponenta práce

4.1	Vzhledem k různému pojetí neologismů v odborné literatuře i k tomu, že v souboru zkoumaných neologismů jsou uváděny i výrazy starší, jaká kritéria autorka při vymezení neologismů uplatňuje?
4.2	Jak diplomantka vymezuje „revitalizované slovo“?
4.3	<i>Hoštaplerismus</i> je zde spíše ve významu ‚chování, smýšlení, jednání hochštaplera, hoštaplerů‘.
4.4	<i>Štosovat se</i> má ve druhém kontextu význam ‚hromadit se‘.
4.5	Výklad etymologie výrazu <i>fofr</i> by bylo vhodnější opřít o etymologické slovníky (Rejzek Machek).
4.6	<i>Kurvaštelung</i> funguje i jako nadávka (viz NLA a Slovník nespisovné češtiny).
4.7	K frekvenční tabulce: vzhledem k tomu, že některé výrazy jsou v práci zachyceny jako citátové či okazionální a u jiných jde o neosémantismy, bylo by vhodné doplnit tabulku i o sloupec s těmito údaji (a neponechávat případné komentáře jen v poznámce, případně v předcházející kapitole)

Reakce autorky

Autorka využila lexikografická kritéria využívaná při zařazování jednotek do excerpční neologické databáze – charakterizují se i podle vybraných zdrojů – proto zařazuje i starší jednotky, ale uvádí i komentář o pravděpodobném prvním výskytu

Relativně starší výrazy, které znovu pronikají do komunikace, objevují se nově v uvedených zdrojích. K výrazu *hochštaplerismus* autorka uvádí, že oba významy se v zásadě kryjí. Podobně *štosovat* jako vrstvit se a hromadit se se jeví jako synonymní i podle výkladových slovníků.

Etymologii slova autorka brala podle Čapka, protože etymologické slovníky uvádějí pouze němčinu, nicméně Čapek právě obhájí i možnost sekundární přejímky z francouzštiny.

Souhlasí, že *kurvaštelung* lze chápat i jako nadávku – viz kontexty (viz i dále diskuse).

K přehlednosti tabulky autorka souhlasí, že by tabulku bylo možno strukturovat i jinak.

Diskuse

Dr. Schneiderová se zeptala na funkci přejímek a na důvod nárůstu výskytu němčiny.

Funkce je převážně ozvláštňující, a to i v publicistických textech, s čímž dr. Schneiderová souhlasí. Dr. Chejnová se zeptala na použití a funkci slova *kurvaštelung*. Autorka uvedla kontext, z něhož čerpala, kde byl použit i explicitní význam chápání slova.

Reakce autorky

Výsledek obhajoby: VÝBORNĚ

PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

[jméno předsedy]